

Reprezentări etnico-economice într-o familie de ruși lipoveni. Teme și scheme de dialog într-o discuție informală

Gabriel MARDARE
Florinela FLORIA

0. Probleme de epistemologie interculturală

1. Abordarea rușilor lipoveni este o problemă delicată în aria cercetărilor aplicate. Există o întreagă tradiție a ignorării acestei minorități, atunci când imaginea „staroverilor” nu este pur și simplu întinată de tot felul de „picanterii”, cum ar fi practicarea unui soi de rut colectiv ritual¹. Trebuie precizat faptul că atribuirea unor nelegiuiri face parte din sfera cultă: Sadoveanu lansa în Priveliști dobrogene „prima imagine mitificată consistentă”² referitoare la acest grup etnic, cea a *lipovenilor norari*, motiv preluat de Petru Dumitriu în *Pasărea furtunii*³. Cum la acestea se adaugă legenda însurării pe nevăzute, care s-ar petrece în spațiu sacru, precum și asocierea cu *scapeții*, este clar că perceperea credincioșilor de rit vechi este blocată de fenomene de cenzură morală.
2. Toate acestea se grefează pe opiniile lui George Călinescu despre fondul slav din limba română. Cuvintele venite pe această filieră „exprimă pierderea demnității umane, inegalitatea, raporturile aspre de atârnare, umilința, necesitatea”. Cât despre coaja vorbirii, ea e formată de „sunete gângăvite, gâfâite, sumbre, de un grotesc trist adeseori, prin culoarea grea care duce de obicei la vorbirea « neaoșă »”⁴. Simptomatic, în sens aproape freudian, este faptul că „Divinul Critic”, care avea să devină un scriitor propagandist al Uniunii Sovietice⁵, utilizează cam același spațiu tipografic pentru enumerarea lexicului vechi, anterior înrâuririi slave, ca și pentru denunțarea influenței negative.
3. Dacă avem o astfel de imagine despre lexicul de origine slavă⁶, este puțin probabil ca o fărâmă de populație desprinsă din imperiul Rusiei să stârnească interes, chiar pentru populația cultivată. La aceste elemente se mai adaugă și imaginea *calului troian*: lipovenii au fost, sunt sau măcar ar putea fi unelte ale imperiului de la Răsărit.

¹ Sursa, doctor în filologie, era convinsă de adevărul acestei informații, deși nu-i putea preciza originea. De reținut că, prin anii '80, aceeași acuzație circula în legătură cu așa-numiții „sectanți” (entitate religioasă confuză pentru masele populare socialiste), într-un moment în care zvonurile privind răpirile de copii datorate acestora erau extrem de persistente, de exemplu, în orașul Galați.

² Leonte Ivanov, *Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română 1840-1848*, Chișinău, Editura Cartier, 2004, p. 52.

³ *Ibidem*, p. 53.

⁴ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Minerva, 1986, p. 8.

⁵ Vezi Leonte Ivanov, *op. cit.*, p. 207-208.

⁶ Din care sunt uitate cuvintele legate de universul credinței majoritare, ortodoxia.

În acest sens pledează informații fragmentare din documentele anilor 45-50 speculate de Marian Cojoc într-un text publicat în *Arhivele totalitarismului* nr. 19-20 (2-3/1998). Autorul susține că rușii lipoveni din Deltă ar fi cerut alipirea Dobrogei la Uniunea Sovietică. Un colaborator al revistei (pe atunci de cultură) a Filialei Iași a Comunității Rușilor Lipoveni a demontat mecanismul de manipulare potențial din spatele raportărilor polițienești sub orice regim⁷, mai ales dacă datele privind presupusul separatism de sorginte pro-sovietică nu sunt coroborate cu cele privind azeziunile la partidul marionetă adus de ocupant.

Mai recent, o mică furtună a fost stârnită de o declarație a Reprezentantului Rușilor Lipoveni în Parlament potrivit bazei SUA de la Babadag. Reacțiile „forumuștilor” la notița apărută în versiunea electronică a unui cotidian⁸ sunt dintre cele mai vehemente: un anume *Mache* presupune că venirea sotniilor căzăcești ar fi fost privită favorabil, un *Teddy Bear* este sigur că deputatul respectiv este coordonat de o anume ambasadă iar un *Bazileus* își intitulează intervenția *Calul Troian sau Coloana V-a...*

4. Proiecții negative apar și în legătură cu prezența lipovenilor ca legumicultori. Ni s-a întâmplat să întâlnim persoane care evită produsele venite din Târgu Frumos, considerându-le ca fiind prea „chimizate”⁹, căutându-le pe cele „de Galați”, o zonă extrem de poluată.

1. Delimitarea cercetării noastre

1.1. În cadrul unui amplu proiect de cercetare acceptat spre finanțare de CNCSIS¹⁰, am considerat oportună, în contextul problematicii dialectale și sociolingvistice inerente, abordarea a ceea ce am numit „insule lingvistice”. Includerea Lipovenilor în această schemă de reprezentare corespunde, pare-se, ideii pe care membrii sus-numitei comunități o au despre ei înșiși, fapt confirmat de un specialist al domeniului, care a coordonat o vreme publicația „Kitej-Grad”. În fapt, pentru zonele pentru care am dispus de informații directe¹¹, situația se prezintă diferit:

1.1.1. Așezarea Rușilor lipoveni din Iași, insulară, grupată în jurul impunătoarei biserici, a fost împrăștiată în anii '60 în urma demolărilor care au permis înălțarea unui mini-cartier format din șase blocuri-turn, în care au fost repartizate diverse categorii de locatari reprezentativi pentru epocă (militari, magistratură, universitari, artiști, muncitori fruntași), astfel încât viața comunitară s-a restrâns fatalmente la practicarea cultului, în condițiile

⁷ Vezi Dr. A. Kulakov, *Nostradamovka- pământ prea-cuvântat, Un episod de toamnă*, în „Kitej-Grad”, septembrie 2000, p. 9, col. II-III.

⁸ „Ziua”, marti, 5 iunie 2007.

⁹ Martorul care invocă superioritatea produselor venite din sudul Moldovei era o distinsă pensionară, fostă profesoară de literatură română la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

¹⁰ www.cnscis.ro/2007/Finantate_noi_2007/A/COMISIA_3_A_NOI_FINANTATE, vezi 65, *Rostirea economică între ecumenismul jargonului profesional și războiul reprezentărilor etno-idiomatice*.

¹¹ Iași, Târgu Frumos, Manolea.

„socialismului biruitor” și ale reprezentării negative venite din partea confesiunii majoritare (pentru care *staroverii* sunt și rămân „schismatici”¹²).

1.1.2. Cartierul Măicuța din Târgu Frumos este o insulă în curs de fragmentare, în urma părăsirii lui de către o parte din populația tradițională și a instalării majoritarilor și a membrilor comunității rromilor.

1.1.3. Rușii lipoveni din Manolea vor cunoaște probabil același fenomen pe măsura vânzării terenurilor din interiorul satului. În acest moment însă ei pot fi considerați ca o comunitate etno-lingvistică insulară reprezentativă, fapt întărit și de poziționarea geografică, evidențiată cu ajutorul unei imagini satelit¹³. Vom adăuga la acestea potențialul simbolic al localității: în perimetrul ei au funcționat, în perioada apogeei, patru lăcașuri de cult (două mănăstiri, un schit și biserica parohială) iar un important autor al credințioșilor de rit vechi, F. E. Melnikov, și-a încheiat existența pământescă tot în acest spațiu¹⁴, în condițiile „obsedantului deceniu” românesc – perioadă care, în ciuda diverselor teme vehiculate de diverși autori, nu a fost mai prielnică minorităților slave¹⁵ decât majoritarilor.

2. Problematika lingvistică

2.1. Spre deosebire de rromi, rușii lipoveni nu-și fac simțită public identitatea lingvistică. Acest fapt face dificilă reperarea lor în piețele Iașilor, unde sunt prezenți ca legumicultori. Lipsa ostentației ne-a fost explicată de o martoră din Târgu Frumos, profesoară de limbă rusă, ca o strategie de evitare a conflictelor potențiale de-a lungul timpului, atât în relațiile cu populația majoritară, cât și cu autoritățile, indiferent de epocă și regim. Acest comportament i-a fost inculcat în copilărie de către părinți (născuți în anii '20 în localitatea menționată), ceea ce a determinat-o să nu mai folosească idiolectul matern, rusa lipovenească, în relațiile cu fiica sa, după instalarea într-un apartament din zona centrală a orașului, deși copilul stăpânea deja acest instrument lingvistic petrecându-și primii șase ani pe lângă bunici.

2.2. Abordarea problemei potențialului bilingvism al rușilor lipoveni se dovedește extrem de delicată în condițiile agitării, în unele medii, a spectrului separatismului maghiar. Un prelat lipovean, solicitat să prezinte profilul comunității și prin referință la folosirea limbii ruse, a reacționat insistând asupra preeminenței limbii oficiale:

„Toți oamenii învățați care au stărnit treaba asta ca-ntr-o țară să fie mai multe limbi este bine, pentru că omul ce învață în spate poartă...Iar să fie el în țară chiar dacă este rus lipovean sau ucrainean sau un sârb, el trebuie să cunoască mai multe limbi, dar româna s-o cunoască”.

¹² În fapt, în cadrul studiilor de teologie ortodoxă de la București cel puțin, viitorii parohi nu primesc informații relevante despre biserica de rit vechi, astfel încât un absolvent de acum cinci ani nu-i deosebea de *credințioșii de stil vechi* (la care diferența principală este legată de calendar).

¹³ <http://www.maplandia.com/romania/suceava/manolea>, vizită din marți, 18 septembrie 2007.

¹⁴ Leonte Ivanov, *Ultimul apologet al creștinismului*, în „Kitej-Grad”, mai 1989, p. 3.

¹⁵ Nu ne referim, bineînțeles, la oportunitățile din toate orizonturile etnice ale spațiului mioritic, care au făcut carieră. Pentru drept-credințioșii de rit vechi (lipovenii), ca și pentru cei de stil vechi (de care aparțin haholii din Delta Dunării), persecuțiile pe motive religioase s-au întezit în anii '60, perioada „dezghețului” în spațiul sovietic, când la noi s-a declanșat valul de teroare sub care a fost prins, printre alții, viitorul călugăr Nicolae de la Rohia.

În mod evident, strategiile de apărare a imaginii etniei prin referința la fidelitatea față de stat prevalează asupra afirmării identității prin dubla apartenență culturală. În fapt, transformarea comunității „insulare”, care permitea o anume coeziune etno-lingvistică de zi cu zi, într-o comunitate dispersată de necesitatea căutării unui „loc de muncă” mai bine plătit, se regăsește și în practicarea cultului: revenit în sat pentru perioada vacanței, un enoriaș din satul Manolea, pus să citească din Scripturi, este ezitant în fața textului slavon, iar intonația românească este recunoscută prin raportare la lecturile făcute de locuitorii care trăiesc permanent. Actuala diseminare spre Vestul Europei pare a avea însă un efect neașteptat, după spusele călăuzei din Manolea: lipovenii plecați în Italia se regroupează și își practică acolo confesiunea, astfel încât este posibil ca o nouă insulă lingvistică să apară în împrejurimile orașului Milano.

2.3. Pierderea limbii este deplănsă mai ales de clericii lipoveni întrucât condiția de „starover” este dată de legătura indisolubilă dintre idiom și practicarea cultului. În dialogurile pe care le-am avut cu patru preoți din trei localități a fost prezent reproșul adresat intelectualilor cu pregătire lingvistică specifică (profesorii de limbă rusă) de a nu practica limba în familie. Pe de altă parte însă, doi dintre ei au ajuns la aceeași situație atunci când copiii au plecat de lângă nucleul familial, mai ales pentru a lucra în străinătate. O situație inedită de revalorizare idiomă este cea a unei nepoate care, ajungând să termine liceul în Spania, se simte jenată de uitarea limbii practicate în copilărie: profesoara de engleză îi solicitase ajutorul pentru elevi din alte clase care învățau rusa.

2.4. Păstrarea/reînvierea limbii este și ea o problemă de reprezentare culturală: cei mai calificați dintre vorbitori, profesorii de rusă, nu provin toți dintre lipoveni. Atunci când ei se ridică din rândurile comunității, există riscul ca norma prestigiului cultural (rusa literară) să ducă la ștergerea particularităților graiului lipovenesc.

2.5. În sfera reprezentărilor economice, cea care a făcut obiectul anchetei noastre, elementele limbii materne par a fi înlăturate de-a lungul timpului de lexicul limbii vorbite de majoritari. Rămân ca elemente specifice cuvinte care desemnează relația dintre bani și credință (donația pentru biserică, de exemplu). Concluzia trebuie formulată însă cu anumite rezerve: întrucât lipovenii nu-și practică limba în fața celor din afara comunității, o serie de cuvinte, specifice comunicării intra-etnice, pot să nu fie actualizate pe parcursul unei anchete.

3. Materialul cercetării noastre

3.0. Explorarea pe care am realizat-o în satul Manolea, la începutul lunii august 2007, a urmărit ieșirea din blocajul constat în discuțiile avute cu lipoveni din Iași și Târgu Frumos, în care anchetatorul era trimis mereu la interfața de imagine a comunității (ambii – profesori de limba rusă). Situația nu este inedită pentru realizatorul anchetei care, încercând să realizeze un sondaj de opinie privind presa la Angers (Franța)¹⁶ era dirijat, de cele mai multe ori, către studenți, relativ puțin interesați de lectura cotidienele.

¹⁶ Ancheta a fost ratată în luna februarie 1992, cu ocazia bursei de mobilitate „Tempus”. Ea făcea parte dintr-o încercare de a analiza specificul presei locale și regionale în Franța, exploatată parțial în teza de doctorat intitulată *Cronotopia rostirii* (vezi Gabriel Mardare, Registr[1] confidențial. Identitatea și măștile Eului, Editura Cronica, 1998, p. 179-198).

3.1. Soluția aleasă a fost realizarea unei anchete restrânse la membrii adulți ai familiei¹⁷ călăuzei cercetătorului pentru universul lipovenesc, cadru universitar specializat în imagologie, care-și consacră o parte din activitatea de cercetător și publicist trecutului satului Manolea. Tema anchetei a fost relația dintre reprezentările economice și modelul etic creștin, instrumentul utilizat pentru discuții fiind un chestionar construit cu ajutorul unui paroh ortodox român și aplicat unei game largi de subiecți¹⁸.

3.2. Materialul care face obiectul analizei noastre este o conversație preliminară avută în familia călăuzei. Este vorba de o secvență de circa 26 de minute, realizată cu ajutorul unui mp3 player, al cărui format - „neprofesional” pentru înregistrarea dialogului - a putut contribui la dezinhibarea interlocutorilor locali. Acest factor se adaugă însă experienței sociale a tatălui călăuzei¹⁹ și caracterului deosebit de comunicativ al mamei, care adună la discuțiile de după-amiază de pe banca de lângă poarta casei²⁰ trei sau patru persoane din rândul vecinilor. Schimbul de replici a urmărit construirea unei imagini de ansamblu a comunității din Manolea cu ajutorul relatării experienței directe a părinților călăuzei și al informațiilor deținute de ghidul nostru. Intervenția anchetatorului²¹ este de cele mai multe ori redusă la confirmarea percepției/priceperii relatărilor și la solicitarea unor precizări.

3.3. Transcrierea materialului ocupă un spațiu de circa 18.000 semne, respectiv 3400 cuvinte tipografice și a fost realizată de colaboratoarea anchetatorului, care, nefiind implicată direct în dialogul înregistrat și necunoscându-i pe ceilalți participanți, a fost considerată ca potențial mai obiectivă în descifrarea raporturilor care s-au construit pe parcursul discuției.

4. Deconstrucția spațio-temporală

4.0. Privită „cu ochii minții” de către un ascultător neimplicat, relația dialogală capătă următoarea reprezentare:

¹⁷ Este vorba de părinți și de socri. Dacă părinții sunt amândoi lipoveni, familia socrilor este mixtă, cu o practică extrem de redusă a limbii (soțul, lipovean, a lucrat mai mult în exterior iar soția este româncă).

¹⁸ Au fost intervievați 8 enoriași din parohia creștin ortodoxă Onișcani (județul Bacău), un preot călugăr de la Sfântul Atanasie (Iași) și au răspuns în scris 10 absolvenți ai cursului de Masterat Științe ale Comunicării și Limbajului de la Facultatea de Litere a Universității din Bacău (promoția 2007).

¹⁹ În tinerețe a fost proiecționist de cinematograf sătesc, circulând prin toate satele comunei. Întrucât cei doi băieți au urmat liceul la oraș (în municipiul Suceava) și au continuat pregătirea la nivel universitar (studii de inginerie, respectiv de filologie), contactele sale au fost extrem de diversificate. În comună a fost antrenat, după 1990, în treburile obștești (ca vice-primar) iar în prezent este casierul parohiei.

²⁰ Ritual constant în mediul explorat.

²¹ Este vorba de primul semnatar al prezentului text.

Personajele	Evenimentialitate	Relația	Mod	Acte / de limbaj	
Mama, Tatăl, Băiatul	a construi	trăire	realizant	A face	
Mama, Tatăl, Băiatul	a deconstrui	amintire	virtualizant	A spune	Discurs
Băiatul	a reconstitui	evocare	virtualizant		
Oaspetele	a reconstitui	imagine	virtualizant		

4.1. Ea s-ar articula pe o deconstrucție complexă a momentului dialogului²² într-un fascicul temporal:

1. *timpul trăirii*: personajele fac istoria proprie
2. *timpul amintirii*: personajele își reconstruiesc propria istorie
3. *timpul istoriei*: „am venit aicea, toți mă-ntreabă, oamenii, când e, de când, și-am făcut un istoric cu datele care au fost la vremea respectivă” personajul construiește istoria comunității pornind de la date
4. *timpul etnologiei*: „abia văd pe direct ceea ce am auzit”.

4.2. În fapt, dincolo de inevitabilul schematism al disjuncției temporale determinate de poziția și de centrele de interes ale participanților (care nu poate da seama de interferențe, suprapuneri, ierarhizări variabile ale „timpurilor”) intervine temporalitatea indusă de tematică (variabilă pe parcursul discuției) și cea implicată în atitudinea fiecărui subiect față de abordarea acelei teme. Schema prezentată la sfârșitul textului încearcă să dea o imagine a complexității raporturilor dialogale tocmai prin corelarea mai multor factori care au putut fi luați în vedere la ascultarea materialului.

4.3. Modelul global indică insuficiența epistemică a raportării la spațiu și timp și necesitatea utilizării unui model complex, care să dea seama de sincretismul dintre *chronos* și *topos*, adică de ceea ce Bahtin denumea printr-un cuvânt împrumutat din sfera biologiei (știință a viului prin excelență) – cronotop. Vom încerca, în ultima parte a analizei noastre, să determinăm validitatea acestui concept – a cărui aplicabilitate a fost restrânsă de cercetătorul sovietic la literatură – la analiza globală a faptelor provenind dintr-o comunitate etnică.

5. Parametri idiomatice

5.0. Vom remarca de la bun început că sincretismul spațio-temporal se manifestă în dialog prin:

5.0.1. Oportunitatea/lipsa de oportunitate a inserției idiomatice. Astfel, ierarhul lipovean din Târgu Frumos²³ trecea frecvent de la limba română la limba rusă, obligându-l pe intermediar la asumarea rolului de traducător. În schimb ceilalți interlocutori – prevăzuți sau ocazionali – treceau automat la limba română, chiar dacă în momentul premergător discuției folosiseră idiomul comunității. Acest fapt antrenează diferențe de percepere de sine a anchetatorului din perspectivă spațială generică (in/aut) și din perspectiva fragmentării temporale (enuțarea venită din partea interlocutorului, traducerea – cu inevitabila intervenție, ca enunțator secund, a intermediarului)

²² Seara zilei de 4 august 2007.

²³ La care anchetatorul a ajuns cu ajutorul unei membre a comunității, profesoară de limbă rusă având experiența intermedierei între etnie și cercetători sau publiciști.

5.0.2. Oportunitatea-lipsa de oportunitate a incluziunii tematice. Astfel, axele tematice sunt prin excelență un factor de auto-definire prin raportarea la o epocă (atunci: *eram, am făcut, am avut, am auzit*) și la un loc (acolo, cu aceleași repere acționale de bază).

5.0.3. Axioma noastră este că, în analiza comunicării cotidiene, nesupusă convențiilor de gen literar de tip dramatic sau narativ, *cronotopul* este un rezultat al compunerii dintre idiom și temă sau, rezumând, că natura lui este *idiotematică*. O intuiție a acestui fapt este dată de prejudecățile care fac dintr-o limbă dată un vehicul privilegiat pentru un anume domeniu de aplicație a comunicării (filosofia, comerțul, literatura, tehnica).

Pe parcursul audierii înregistrării au putut fi reperate mai multe axe idiotematice, a căror analiză aprofundată depășește cadrul contribuției de față, întrucât implică punerea în relație a datelor culese într-o familie cu informații culese din surse externe²⁴. Le vom prezenta sumar, cu câteva mostre de discuție.

5.1. Identitatea etnică și cetatea credinței

Fiul: Era o coeziune, clar coeziunea este în jurul bisericii, ceea ce acum este e îngrijorător e faptul că s-a rupt, să spunem, continuitatea generațiilor, schimbul de generații tocmai din faptul că tinerii au plecat și acuma avem mai curând unități, comunități compacte de lipoveni în Milano, în Spania cine știe pe unde decât în deltă sau în altă parte. Adică exact ca în Rusia, populație îmbătrânită, sate părăsite, o casă locuită două nu, nu mai există forță de muncă și practic acestea sunt sate care sunt condamnate să moară. Vor veni de sărbători să-și cinstească părinții, să-i pomenească.

5.2. Educație și formare

Prezentarea formării și educării locuitorilor comunei se centrează asupra a două epoci.

În prezent: școala secularizată (moștenire a regimului comunist), cu cadre necalificate, performanțe slabe.

Fiul: școala este într-adevăr o dramă aicea, aproape ca pe vremea mea, nu există cadre calificate (...) acum să iei statistic câți ajung la un liceu, e dezastru, 2-3 dacă ajung...

Mama: liceul încă îl mai fac, da' la facultate nu...

Fiul: la liceu mai ajung

În trecut: școala bisericească²⁵ completată de școala comunității și de educația din familie, mai apoi de școala satului (de stat).

Tatăl: *La noi, cum să spun, este strană, și pe o parte și pe alta, și bărbații sunt separați. Și ei, băieții, învățau cartea asta și ei citeau. La noi nu-i ca la*

²⁴ Respectiv alte familii, publicații ale comunității, informații oficiale, păreri ale nelipovenilor despre lipovenii cunoscuți în mod direct etc.

²⁵ La care învățau numai băieții!!- notează pe marginea audierii realizatoarea transcrierii dialogului. Într-adevăr, din punctul de vedere al „societății civile” moderne, este vorba de o discriminare, din punctul de vedere al comunității, este vorba de respectarea tradiției.

dumneavoastră, la România cântă dascălu și primaru' și coru' dacă este. La noi nu. La noi citesc băieții de când ne știm.

Fiul : *Oamenii obișnuieți. La noi analfabeți nu au existat niciodată. Nu știu analfabeți în teritoriul aici. Măcar o carte știau. Slavonă știau dacă nu sau rusă. Să nu știe să scrie nu exista la noi.*

5.3. Rostirea economică. În cadrul acesteia, dincolo de cele spuse, se pot distinge asumări de roluri, fie urmărind ponderea prezenței în dialog, fie pe baza energiei vocale, a variației de debit și a curbei intonaționale²⁶.

Mama²⁷: Băieții (din sat) au fost plecați, (acum sunt) pensionari.

Tatăl²⁸: (teren) nu cumpără, o vinit ei un italian l-o cumpărat și așa l-o lăsat, o plecat. O încercat el să facă, o văzut că-i scump di plătit, di asta, o văzut că cheltuie mai mult, terenu-i slab, neproductiv.

Aicea la noi îi dublu față di Oniceni, di Forăști, se manevrează banii. Oameni cu bani. Au fost plecați...toți au pensii mari, pensionari, târgu'...

Fiul: târgu' e-aici, e aproape, era loc, e răscruce de drumuri, se adunau, adică nu știu...Forăștiul e prin, cum am zis, mai curând politic și prin aranjamente²⁹

Tatăl: Noi aveam un iaz acolo, al lipovenilor³⁰, da' în satul lor. Iaz mare, de vreo zece hectare...

6. Extensiunea lexicală

6.0. S-au făcut nefericite « analize politologice » legate de bogăția/ sărăcia lexicală a candidaților la președinția României. Analiza unui dialog cotidian nu-și poate permite o astfel de abordare. În cazul materialului supus analizei noastre vom reține că, prin reprezentarea cantitativă, se construiește o anumită ierarhie a axelor idiotematice.

6.1. Rostirea economică

Mai multe teme apar în cursul conversației.

- *Referința la produse agricole: porumb, fân, bostani, fructe (măr, păr, prun, nuci), cu amintirea unui soi de mere specific locului, adus de strămoși la venirea lor din Rusia*
- *Pește (ca reper pentru o activitate complementară)*
- *Butoaie, căruțe (ca instrumente ale transportării produselor muncii)*
- *Terenuri agricole, iazul prin raportare la activități de conversie ocupațională (folosit pentru pește sau, desecat, utilizat în agricultură: „o făcut canale, o cultivat, grădini și astea, o secat, o prins pește”)*.

²⁶ Problemele tehnice de transcriere pe de o parte, obiectivul urmărit pe de altă parte, ne-au determinat să evacuăm analiza unor indici onverșionali deosebit de interesanți din seria celor enumerați. Lectura conținutului nu-i poate însă neglija.

²⁷ „Prezență discursivă rară, aprobând sau completând enunțurile bărbaților, manifestând, în mica societate ad-hoc de la cină, rolul impus femeii lipovene”, notează realizatoarea transcrierii.

²⁸ „« Trezit la vorbă » de subiectul în discuție, martor al unor realități economice viguroase, însă apuse, subiect implicat afectiv în relatarea sa” (ibidem).

²⁹ Se remarcă o conjuncție idiotematică *Economic+Politic*.

³⁰ Ibidem prin compunerea: *Etnic+Economi*.

- *Proprietăți câștigate, pierdute, prin raportare la localitățile din împrejurimi (devenite stadion, filatura, fabrica din Fălticeni).*
- *Pensiuni turistice (modern) ca potențial proiect, vizând în special nu interesul economic, ci ca un mod de a pune bazele unor legături consolidate cu rădăcinile culturale ale comunității*³¹.
- *Repere culturale: familia Lovinescu, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, pornind de la numele de proprietari din zonă de la care, la un moment dat, au cumpărat pământ lipovenii.*

6.2. Rostirea identității etnico-confesionale

În acest caz putem identifica o rețea tematico-discursivă având în centru legătura dintre școală și învățătura bisericească :

Școală, mănăstire, carte bisericească, strană, băieții [care citeau în strană], a ști carte, a (nu) semna x, a (nu) pune degetul, a face o școală, „un preot care ne învăța”, a învăța slavona, rusa, la mănăstire, la schit, „maică stareță care învăța copiii”, „acasă ne-nvățau părinții”.

Despre rolul a ceea ce francezii denumesc « maisonnée »³² în educația religioasă a lipovenilor ne vorbește și amenajarea unui colț de cameră cu funcția de capelă la domiciliu, fotografiată de noi în familia care a acceptat să participe la anchetă.

6.3. Reprezentări de interferență

Trebuie reținut faptul că predominanța lexicului cu implicații economice este indusă de chiar scopul explorării, prezentat interlocutorilor de la bun început. În fapt, pe măsura aprofundării dialogului cu fiecare membru al familiei a reieșit că, în universul rușilor lipoveni, întâlnirea (conflictuală sau benefică) dintre credință și activitate de producere a bunurilor este văzută ca inevitabilă. În cadrul discuției preliminare, această întâlnire se petrece în mai multe puncte:

- **Amintirea distrugerii patrimoniului comunitar** prin ocuparea spațiilor mănăstirii de gospodăria agricolă de tip comunist:
Fiul: da, și, acolo, o perioadă, după colectivizare, a fost închisă mănăstirea
Tatăl: da, da
Mama: înainte erau patru preoți
Fiul: și ce-au făcut acolo? Țineau găini colectivul, nu?
Tatăl: păsări
Fiul: în chiliile alea de acolo
Oaspete: a, în chiliile de acolo, e la mănăstire, țineau găini?
Fiul: chiliile de acolo au fost, cum să spun, refoșite, dar din păcate aveau o livadă cum nu cred că mai avem. Țin minte în copilărie mergeam cu școala, da' nu așa, așa fructe ca acolo eu n-am mai mâncat, adică erau soiuri de măr, de păr, de prun
Tatăl: da, da, de tot felul
Mama: nuci

³¹ „Aicea ar putea fi o pensiune, un hotel, se poate face pentru cine ar vrea, sau, cum spuneam, o tabără pentru etnicii noștri. Adică să vină cei din Rusia aici, să plece ai noștri în Rusia, asta se poate face, cu nu prea mare investiție ar putea face inclusiv biserica dacă ar vrea, că n-au nevoie decât de 20 de dormitoare”, crede Fiul.

³² În teza *Cronotopia rostirii* am arătat că este vorba de un exemplu de « modelare a timpului prin administrare spațiului » (vezi Registrul (I) confidențial, 84-86).

Fiul: nuci, orice, orice. Era o livadă mare și culegeam acolo, de atunci eu am rămas cu gustul acela din copilărie al unor fructe pe care nu le-am mai mâncat, cum am avut noi aicea în spatele fântânii un măr, dar nealtoi, am avut încă un soi de măr da' s-o perdut, domnule, astea trebuie altoite

Mama: nici nu mai sunt mere

Tatăl: eu am să altoiesc unul, am văzut la Folești.

Fiul: ai văzut, da? Alea erau rusești. Plus astea albe care sunt unele aduse din Rusia, deci nu sunt autohtone

Tatăl: de-acolo aduse

Fiul: de-acolo. Nu sunt și-i păcat. Au altă savoare, alt gust.

- **Relatarea refacerii spațiului religios**, în care intervine figura clericului-gospodar, capabil să readucă viața spirituală a comunității la suprafață. Retragera lui la un schit din preajma orașului Târgu Neamț este resimțită ca o pierdere ireparabilă și ca o opțiune contrazisă de mersul lucrurilor .

Fiul: Era un reviriment. Deodată o-nceput strana ... s-a întemeiat: a făcut zid, a făcut biserică nouă, tot, tot, tot. Era un foarte bun administrator, numai că vocația lui era aceea de preot. El nu trebuia să fie administrator, el trebuia să fie de toate acolo, să facă și mâncare și tot.

Oaspete: la biserica asta de aicea?

Fiul: la mănăstire. Și atuncea el voia, tânjea acolo, în creierul lui, după...

Tatăl: cum tânjești tu. Să știi, că nu-i rău acolo.

Fiul: nu-i rău acolo?

Tatăl: Nu știu. O spus la aștia care-au fost că...el credea că acolo nu vine nimeni. Acolo vin toți.

Oaspete: a, s-a dus la un schit?

Mama: o făcut o biserică...

Tatăl: s-a dus undeva în munții Neamțului, la Piatra Neamț undeva unde urcă pe jos nu știu cât pe munte

O: am aflat de la copiii de la Târgu Frumos. Erau dintre tinerii băieți de liceu care urmau să meargă pentru luna iulie în...

Fiul: el ce voia? El voia schimnicie. Ori acolo n-avea cum să se retragă pentru că dacă e un preot cu har, căutat, el n-are cum să se ascundă, în gaură de șarpe și tot dau de el. Oamenii au necazuri, au probleme, vin.

Mama: el e, cum să spun, are darul ceala, cunoști pe urma lui dacă plătești slujbe

Fiul: adică omul dacă-ți face-o slujbă se cunoaște, nu-i din ăștia năimit, cum spun ei

Mama: el nu era căsătorit, cavaler, și na...

Fiul: acolo era același vas. Ori venea la Manolea, ori rămânea acolo, tot aia. Omul îl găsește.

Există două elemente care surprind în relatarea relației cu patrimoniul comunității din Manolea:

1. Faptul că *pierderea unui soi de măr* este, în economia relatării, la fel de importantă ca distrugerea vieții monastice în « obsedantul deceniu ».

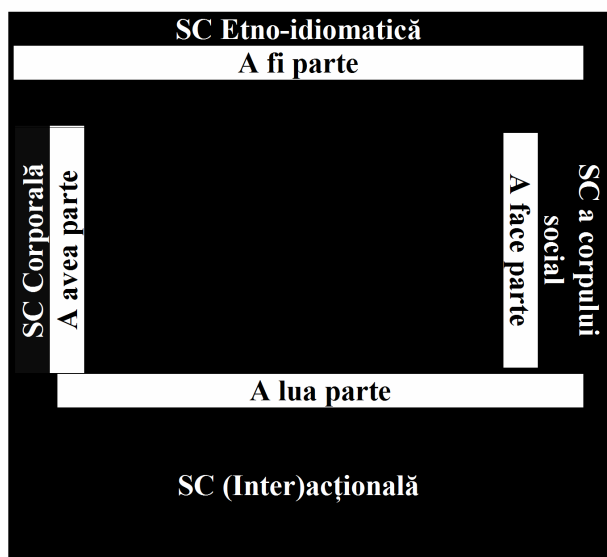
Dacă suntem atenți însă la dezbaterile contemporane privind biodiversitatea pe de o parte, la revalorizarea noțiunii de patrimoniu în țări ca Franța pe de altă parte, ponderea pasajului respectiv nu este exagerată: acel soi de măr face parte din identitatea gustativă a comunității lipovenești din Manolea, iar refacerea lui este mai problematică decât ridicarea zidurilor unei mănăstiri. Avem de-a face cu o reprezentare organică a valorilor de patrimoniu, care dă un sens unui act straniu pentru cei din exterior: îngroparea unei icoane, al cărei preț putea fi important, împreună cu deținătorul, ceea ce a dus în trecut la profanarea de morminte³³.

2. Evaluarea preotului-călugăr, venit din exteriorul localității, ca bun al comunității.

Evaluarea se realizează pe două paliere: „marfă” duhovnicească având căutare și prestator de servicii *eficiente*. Relația cu banul este explicită dar, fiind vorba de un preot fără familie, nu este minată de suspiciuni privind utilizarea plății.

7. În loc de concluzie:

Intensiune vs imersiune cronotopică

7.0.0. În cele ce urmează, ne propunem să încercăm a oferi o lectură în care înțelegerea interlocutorilor să prevaleze asupra explicației sociologice, încorporând și date care, fatalmente, nu apar în conversațiile avute pe parcursul explorării noastre.

7.0.1. Am expus deja, într-un articol³⁴, un model de lectură cronotopică a comunicării prin modul de compunere a patru serii de reprezentări. Axioma de la care porneam a fost verificată în abordarea *bretonitășii* ca alteritate în

spațiul cultural francez prin raportare nu numai la limba oficială, ci și la imaginea de marcă a provinciilor istorice (Bretagne /vs/Normandie):

„Cronotopia rostirii se construiește nu printr-o simplă negare a Celuilalt, ci prin aflarea unui sens al diferenței”³⁵.

7.0.2. De aici putem deduce că „a fi lipovean” nu este, în plan identitar, *acceptarea/asumarea/afirmarea* unei apartenențe prin raportarea la o serie de clișee vehiculate din partea populației majoritare (în acest caz, cea românească). *Lipovenitatea*

³³ Fapt relatat de Călăuză în cadrul discuțiilor avute pe marginea acestei lucrări cu ocazia simpozionului.

³⁴ *Séries chronotopiques et matrices stylistiques dans l'élaboration des modèles de la communication. Un possible dialogue entre Bakhtine et Blaga*, vezi Bibliografie.

³⁵ *Registru(l) confidențial*, 198.

- dacă ni se permite acest neologism, este o *crono(u)topie* care se reconstruiește cu fiecare prezență a unui membru identificabil al etniei în spațiul public. Vom încerca să jalonăm câteva piste de cercetare dincolo de cadrul proiectului privind rostirea economică.

7.1. Schematizarea etno-idiomatică A spune despre o femeie, în mod depreciativ, că este „frumoasă ca limba rusă” reprezintă un clișeu datorat, probabil, impunerii idiomului armatei de ocupație ca unică limbă străină dar și dificultății de însușire specifice.

Andreea Cristina, copilul care la cei șase ani împliniți vorbește foarte bine limba maternă. Nu sunt străini de această „ispravă” și bunicii ei – Iacov și Ștefania Susoi.

Neînvățarea ei apare aproape ca un titlu de glorie pentru cei școlarizați în deceniile 5-7, locul fiind ocupat actualmente de incapacitatea de a învăța francezește (pentru snobii cu pretenții anglofone) sau de a utiliza echipamentul electronic (pentru intelectualii „subțiri”).

Poziția etno-idiomatică a lipovenilor în spațiul românesc este grevată de acest tip de reprezentări. În tratarea motivului insularității avem de-a face însă și cu o răsturnare a clișeelelor: formula consacrată pentru poziția limbii române (o insulă de latinitate într-o mare slavă) devine, pentru această etnie în spațiul mioritic, *o insulă de slavitate într-o mare românească*. Tratarea raporturilor cu limba română actuală pe de o parte, cu tendințele din limba rusă contemporană pe de altă parte (în care anglistemele își fac tot mai mult loc³⁶) este un teren de cercetare care merită atenție din perspectiva analizei multiculturale. Pentru următorii ani ar trebui avuți în vedere lipovenii care, venind din străinătate, se reintegrează temporar în spațiul comunității natale, iar Manolea constituie un loc privilegiat pentru studiu.

Încercarea de a folosi presa comunității pentru a determina raportarea la idiom este riscantă. O știre din „Zorile”³⁷ poate fi optimistă dar în lectura ei intervin mai multe probleme:

- Vectorul lingvistic sunt bunicii, iar copilul este în pragul școlarizării, deci este posibil ca, intrând în filiera școlară, eficiența „isprăvii” să se risipească.
- Din punct de vedere idiomatic, ne putem întreba dacă „limba maternă” este aici graiul lipovenesc sau limba rusă standard. Cum nu avem informații

³⁶ Vezi www.cyberpresse.ca/apps/pbcs.dll/article?AID=/20070827/CPACTUEL, vizită din 17.09.2007.

³⁷ Periodic bilingv lunar al Comunității Rușilor Lipoveni din România, fondat în 1990, nr. 7-8 (155-156)/2005, p. 6.

despre statutul social al familiei, despre mobilitatea acesteia în spațiul slav oriental, textul intră mai curând în domeniul „exemplilor pozitive”.

- Chiar evidențierea performanței atrage atenția asupra fragilității transmiterii patrimoniului lingvistic.

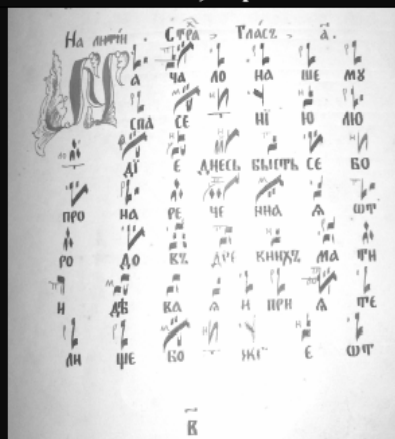
Planșa 1 Universul „insulei” Manolea

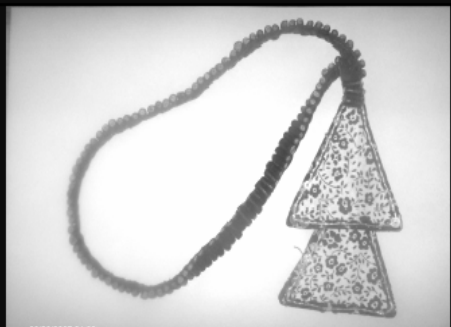
Biserica satului și capela din casă

Doar stâlpii de la rețeaua de electricitate ne arată că Manolea a ieșit din veacul când lipovenii au venit aici.

Forma bărbătească a rugăciunii de iarnă : copierea cărții de cântări bisericești

Femeile se roagă acasă fabricând aceste ciudate rozarii.

Deși greșită, inscripția bilingvă ne arată că Lipovenii sunt majoritari.

Planșa 2 Reprezentarea relațiilor în dialog

Sinopsis		Vorbitori	Tematica abordată
Tradiție	Nucleul Familial	Mama	Rolurile feminine în comunitate și discursivizarea lor: -„partea femeiască” în educație, religie, familie -ocupații de interior, neremunerate
Conservatorism lumea satului „a trăi”	(casa părintească) identitate		
Modernitate		Tatăl	Rolurile masculine în comunitate: -constituirea „inventarului” economic, realizarea de bunuri -relațiile de schimb -meserii catalogate (ex. pescar, cărăuș, vânzător/neguțator etc.) , remunerate
Lumea orașului vs. lumea satului			
„a înregistra trăitul”		Fiul	-cunoscător al istoricului etniei și al relațiilor inter-etnice -perspectiva internă este completată de obiectivarea științifică (redactează o istorie a comunității utilizând și documente în limba slavonă)
decontextualizare, categorizare	Străinul (oaspetele) alteritate		
		Oaspetele	-obiectivitate -accesul în comunitate, acceptarea sa sunt mediate de instanța intermediară a „fiului” -înregistrarea, repertorierea datelor dintr-o perspectivă externă

7.2. Corelația dintre corporalitatea individuală și apartenența la un corp social

Prin tradiție, lipovenitatea este legată de *portul bărbii pentru bărbați*³⁸. Dacă ne reamintim că – în dorința de a combate tendințele „decadente” – „revoluția culturală”, începută cu tezele din iunie 1971 pornise la vânatoare de minifuste pentru femei, de plete și bărbi pentru bărbați, vom înțelege că o măsură vizând aparent elemente izolate ale majorității afecta direct o etnie. În fapt, orice lipovean, ieșind din localitatea în care era majoritar sau făcea parte dintr-un grup suficient de reprezentativ, era expus *umilinței de a fi ras*.³⁹

Persoanele din generația părinților călăuzei noastre au renunțat la această marcă identitară în anii „comunismului național”, dar o parte au revenit treptat, fapt ușor de remarcat în spațiul urban al Iașilor, în zona din apropierea bisericii comunității.

Elementele vestimentare specifice (haina lungă de culoare închisă, pentru bărbații adulți, rubașca și cingătoarea cu canaf pentru băieți) se mențin în comunitatea rurală din Manolea la slujbele duminicale curente și au devenit mai frecvente la marile sărbători în comunitatea ieșeană.

Aceste elemente sunt în fapt singurii indici ai prezenței etniei lipovenilor în spațiul urban, dincolo de manifestările cu caracter festiv, slab mediatizate. Rămâne de văzut dacă tendințele constatate în ultimii ani, prin observare directă în zona din proximitatea bisericii ieșene, reprezintă o accentuare a afirmării identității sau un ingredient ocazional.

Publicația „Zorile” promovează în principal ținuta „folclorică”, în care este greu de făcut o deosebire între lipoveni și ruși din ansamblurile promovate de organizatorii de concerte din Occident, la care se adaugă stilul funcțional din vestimentația contemporană.

Mai interesant este un fragment din presa interbelică⁴⁰, în care localitatea Manolea este văzută în aspectul vestimentar cotidian: „Cămeșile purpurii, albastre, roze, toate în culori țipătoare, dau o bizară înfățișare acestei lumi ciudate. Dar, ciudat sunt îmbrăcate fetițele, cu tulpanele lor pestrițe, cu rochițele lungi și înfoiete, încât par niște mătuși olandeze în miniatură.”⁴¹

Percepția externă (autorul, Virgil Tempeanu, avea formație de germanist și era în deceniul al treilea al secolului trecut director al școlii normale din Fălticeni) se organizează pe două paliere : lexicalizarea stranietății cromatice și referința livrescă.

7.3. Corelația dintre spunere și facere (a fi parte, a lua parte). Reducerea prezenței la slujbele religioase ca urmare a apariției week-endului în gestiunea cronotopică a populației românești⁴² este un motiv recurent la clericii lipoveni. Pe de altă parte însă,

³⁸ Este diferența pe care o evidențiau ucrainenii din Sfântu Gheorghe, județul Tulcea (care-și spuneau „haholi”) când un „sezonist” (persoană instalată în pensiune la săteni) îi confunda cu lipovenii. Tot ei insistau asupra diferenței dintre „stilul vechi” și „ritul vechi” (mărturie culese de primul semnatar al acestui text în 1982).

³⁹ Contextul geopolitic actual, în care dușmanii civilizației contemporane, fundamentalistii islamici, sunt purtători de barbă, nu este deloc prielnic opțiunii reale a unui bărbat din etnia lipovenească între un look „modern” și unul „tradițional”.

⁴⁰ Este vorba de o publicație de circulație restrânsă, editată probabil la Fălticeni, „Revista Moldovei”, anul VI (1927) nr. 1-3.

⁴¹ Sursă : „Zorile”, nr. 5 (176) din mai 2007, p. 15.

⁴² Este vorba de lungirea intervalului de odihnă cu o zi, adesea extinsă prin recuperări sau ore suplimentare în cursul săptămânii.

martori din Iași și din Manolea au evidențiat că apartenența etno-lingvistică (a fi parte) este lipsită de semnificație în afara seriei cronotopice (inter)acționale.

Participarea vocală la slujbe (cu orgoliul performanțelor corale), ca și însușirea artei de a suna clopotele fac parte din imaginea lipoveanului în comunitate⁴³. Dincolo de actul public se poate nota un fapt inedit, cel puțin din perspectiva creștinului ortodox „de rit nou” din România: manifestarea credinței se traduce și prin copierea cărților de cânt bisericesc,

Plansa 3. Imaginarul corporal și vestimentația

Gestionarea reprezentărilor vestimentare ale comunității	
	 <p>Sursă: "Zorile", nr. 7-8 (155-156) 2005. Legenda fotografiei: « Nadia, frumoasa lipoveancă, prezentatoare de modă la „Casa Miss Giulia” »</p> <p><i>Nadia, frumoasa lipoveancă.</i></p>
<p>Copii staroveri din Suceava fotografiați în timpul unei slujbe (sursă: "Zorile", nr. 6 (177), iunie 2007.</p>	
	
<p>Ansamblu folcloric din Jurilovka ((sursă: "Zorile", nr. 6 (177), iunie 2007.</p>	<p>Ierarh starover fotografiat între copii ai comunității din Suceava (sursă: "Zorile", nr. 6 (177), iunie 2007)</p>
	 <p>Кулина Ликван Прасковья Игнат</p>
<p>Imagie de la conferința tinerilor staroveri (Iași, decembrie 2006) (Ansamblu folcloric din Jurilovka ((sursă: "Zorile", nr. 1 (172), ianuarie 2007.</p>	<p>Femei lipovene fotografiate în spațiu locativ urban ("Zorile", 9-10 (169-170)/2006</p>

⁴³ Mărturii din parohia ieșeană și din localitatea Manolea.

suportul care permite în fapt realizarea performanțelor vocale colective. Tatăl călăuzei ne-a arătat cartea realizată de el în tinerețe (vezi *supra*), cu prețul unor eforturi materiale deloc neglijabile (manuscrisul se execută pe o hârtie scumpă) și cu un „buget de timp” considerabil.

7.4. Ce-i de făcut? Scurta vizită de explorare ne-a arătat din Manolea, alături de diversele încercări de abordare a unor lipoveni din Iași și Târgu Frumos, că accesul la universul rușilor lipoveni este blocat de reticențe acumulate de-a lungul unei istorii în care majoritarii i-au ignorat, identificându-i doar prin asocierea bărbilor cu consumul de spirtoase. Prezența confesiunii lor în spațiul ieșean este ignorată de români, în ciuda formei deosebite a bisericii impunătoare și a unui crucifix diferit de cel al lăcașului de cult aflat la mică distanță, în vecinătatea sălii polivalente. În fața acestei evidențe, pretențiile privind analiza fenomenului intercultural – frecvente în „capitala culturală” a Moldovei sunt de ordinul vanităților (intelectuale) și oportunităților (financiare, pentru deplasări în Occident)

Pe de altă parte, eforturile de cunoaștere a propriei istorii de către cercetători din comunitatea rușilor lipoveni se izbesc de dificultatea accesului la arhivele din Federația Rusă, astfel încât, puși în fața cerinței de a-și atesta conviețuirea de peste trei secole în unele regiuni, ei nu au cum să furnizeze răspunsuri documentate. Demersul de exploatare a unor documente din spațiul românesc, extrem de util de altfel, este parțial bruiat de nota apăsătoare asupra prejudecăților venind din partea majoritarilor.

Soluția – utopică deocamdată – este cea a unor studii în care cele două perspective să se confrunte direct, dincolo de „corectitudinea politică” din etnologie (o formă de ascundere sub preș a prejudecăților) și cu punerea pe masă a faptelor contemporane.

Bibliografie⁴⁴

- Attali, Jacques, *Au propre et au figuré- Une histoire de la propriété*, Fayard, 1988.
- Carrère d'Encausse, Hélène, *La gloire des nations ou la fin de l'Empire soviétique*, Paris, 1990.
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a (ediție și prefață Al. Piru), București, Editura Minerva, 1986.
- Dumistrăcel, Stelian (coord.), *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, Iași, Editura Academiei Române, 1997.
- Floria, Florinela, *Ipostaze discursive ale alterității etnice* în vol. *Signa in rebus. Studia semiologica et linguistica in honorem M. Carпов*, supliment al secțiunilor Lingvistică și Limbi străine al „Analelor Științifice ale Universității „Al. I. Cuza””, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2005.
- Guespin, Louis (editor), *Dialogue et interaction verbale*, număr tematic al revistei „Langages” (74, iunie 1984).
- Ivanov, Leonte, *Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română 1840-1848*, Chișinău, Editura Cartier, 2004.
- Mardare, Gabriel, *Registru[1] confidențial. Identitatea și măștile Eului*, Iași, Editura Cronica, 1998.
- Mardare, Gabriel, *Povestea vorbei care umblă (Două încercări despre /idi/om)*, Iași, Editura Timpul, 2001.

⁴⁴ Prezentă în text, dar mai ales în subtext.

Mardare, Gabriel, *Registre de bord: Arca lui Noica, luntrea lui Cioran (O încercare despre exploatarea omului de către /idi/om)*, Iași, Editura Cronica, 2003.

Séries chronotopiques et matrices stylistiques dans l'élaboration des modèles de la communication. Un possible dialogue entre Bakhtine et Blaga, în vol. *Mileniul III. Dialogul umanismelor?* Editura Universității Suceava, 2005.

Pottier, Bernard, *Sémantique générale*, PUF, 1992.

Todorov, Tzvetan, *Omul dezrădăcinat*, traducere și prefață de Ion Pop, Iași, Institutul European, 1999.

Vion, Robert, *La Communication verbale – Analyse des interactions*, Hachette, 1992.

„Zorile”⁴⁵, colecția din intervalul ianuarie 2005 - iulie 2007, consultată la adresa www.zorile.ro

Représentations ethno-économiques dans une famille de Russes lipovènes (Vieux – Croyants). Thèmes et schémas de dialogue dans une discussion informelle

Notre contribution tente de relever les dominantes du discours économique familial en milieu russe lipovène (les Vieux-Croyants). Le corpus que nous avons analysé (un entretien informel préparant une enquête plus ample dans une famille) nous a permis de mettre en évidence plusieurs paliers:

- a) les représentations ethniques (opposition majorité roumaine vs. minorité russe)
- b) les représentations confessionnelles (où les Vieux-Croyants marquent leurs rapports face à l'Église Orthodoxe)
- c) les rapports entre l'Enquêteur et les Témoins, compliqué par la formation de chercheur d'un membre de la famille.

La comparaison des données fournies par nos recherches avec le discours véhiculé dans la presse dite « ethnique » nous permet d'entrevoir un certain clivage entre les schématisations communautaires de base (la famille, le village) et la mise en discours pratiquée dans les périodiques ayant le siège dans la capitale, intéressés surtout par le côté « promotionnel » de la production textuelle.

*Universitatea din Bacău
România*

⁴⁵ „Zorile” reprezintă o „publicație cu caracter informațional și cultural, se adresează populației ruse din România, diasporei ruse a staroverilor din lumea întreagă, dar și românilor și vorbitorilor de limba română, tuturor celor care încearcă să afle cine sunt rușii lipoveni și care este istoria lor, tradițiile, modul de viață al rușilor lipoveni, problemele lor sociale și doresc să le cunoască personalitățile –susține prospectul de pe situl publicației”.